

## ЕФЕКТИВНІСТЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ 5 КЛАСУ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

*Л.В. Бурчак, К.М. Петрусенко  
Глухів, Україна*

Гуманізація освіти полягає в орієнтації навчання на розвиток творчої пізнавальної активності дитини, що досягається за умов використання різних методів навчання, зокрема ігрових. Ігровий метод – це взаємодія вчителя і учнів, зумовлена грою, що веде до реалізації дидактичних задач і цілей навчання.

Важливо подбати про те, щоб на уроках учень працював активно і захоплено, використовуючи це як відправну точку для виникнення і розвитку допитливості, глибокого пізнавального інтересу [4].

Учитель повинен зробити, незалежно від теми навчального матеріалу цікавим і доступним, такий який викликав би зацікавленість цієї темою [3, с. 7].

Досвід свідчить, що від того наскільки учні зацікавлені предметом, залежить їхня активність на уроці, а від неї у свою чергу, – ефективність самого уроку. Як наслідок – формується вміння використовувати на практиці отримані знання, що є складовою компетентності особистості [3, с. 7].

Активне навчання передбачає використання системи методів і прийомів, спрямованих, головним чином, не на повідомлення учням готових знань, їх запам'ятовування і відтворення, а на організацію учнів для самого одержання знань, засвоєння вмінь і навичок у процесі активної пізнавальної і практичної діяльності [3, с. 8].

Пізнавальні процеси психологи і педагоги вивчають з різних боків, але будь-яке дослідження розглядає інтерес як частину загальної проблеми виховання та розвитку особистості. Одні науковці вивчають психологічну природу інтересу (М.Ф. Беляєв, Л.А. Гордон, С.С. Цветкова та ін.); інші розглядають пізнавальний інтерес як мотив (Л.І. Божович, Н.Г. Морозова та ін.) або як відношення особистості (Л.А. Бодаєв, Є.Ф. Рибалко та ін.). Група дослідників вивчає пізнавальний інтерес як важливий засіб навчання (Г.І. Щукіна, Ю.К. Бабанський, Д.І. Трайдак та ін.) і розглядають його як спосіб активізації навчання (В.В. Давидов, М.М. Скоткін та ін.) [3, с. 6].

Інтерес як складне і важливе для особистості утворення, має безліч різних трактувань і розглядається:

- як виборча спрямованість особистості, її уваги (С.Л. Рубінштейн);
- як потреба у знаннях, які орієнтують людину у дійсності (Л.І. Божович);
- як «емоційно насичене вибіркоче ставлення до предмету і явищ дійсності» (Н.Д. Левітов);
- як активне пізнавальне (В.Н. Мясичев, В.Г. Іванов), емоційно-пізнавальне (Н.Г. Морозова) ставлення людини до світу;
- як специфічне ставлення особистості до об'єкта, викликане свідомістю його життєвого значення й емоційною привабливістю (А.Г. Ковальов).

Таким чином, психологічне поняття «інтерес» відображає безліч значущих процесів – від одиничних (увага) до сукупності їх, він виражається в тенденціях, потребах, відносинах [1, с. 94].

Пізнавальна діяльність учнів визначається не тільки цілями навчання, але й змістом навчального матеріалу, формами організації роботи з ним. Набуті учнями знання не залишаються незмінними в процесі навчання, а поступово розвиваються [2, с. 8].

Виходячи з вищевказаного, можемо зазначити, що пізнавальний інтерес та пізнавальна активність учнів в цілому визначає успішність їхнього навчання, тому необхідно правильно відібрати методи та засоби для їх розвитку. Ми вважаємо, що доцільним у рамках нашого дослідження є цілеспрямоване використання дидактичної гри як засобу підвищення пізнавальних інтересів учнів на уроках природознавства у 5 класі.

У ході нашого дослідження експериментальна робота проводилася протягом 2013-2014 н.р. на базі 5-х класів загальноосвітньої школи № 5 I-III ступенів м. Кролевець Сумської області. В експерименті брало участь 36 респондентів.

Експериментальне дослідження носило теоретико-експериментальний характер і проводилося у три етапи: констатувальний експеримент, формувальний експеримент, підсумковий (заключний) експеримент.

Констатувальний експеримент полягав у встановленні рівня пізнавальних інтересів учнів 5-их класів (контрольного та експериментального). Класи були підібрані приблизно з однаковими рівнями навчальних досягнень учнів та умовами навчання на початок проведення експериментального дослідження. З цієї метою розроблено анкету, що передбачала 15 запитань. Кожне завдання містило 4 варіанти відповідей. Кожний варіант оцінювався від 0,5 до 2 балів. Максимальна кількість балів, яку міг отримати учень під час проходження анкетування 30 балів. Про високий рівень пізнавальних інтересів слугували результати від 25 до 30 балів, середній рівень – від 15 до 25 балів, низький – від 15 і нижче. Ми провели підрахунок у відсотковому співвідношенні. Результати анкетування представлені на рис.1.

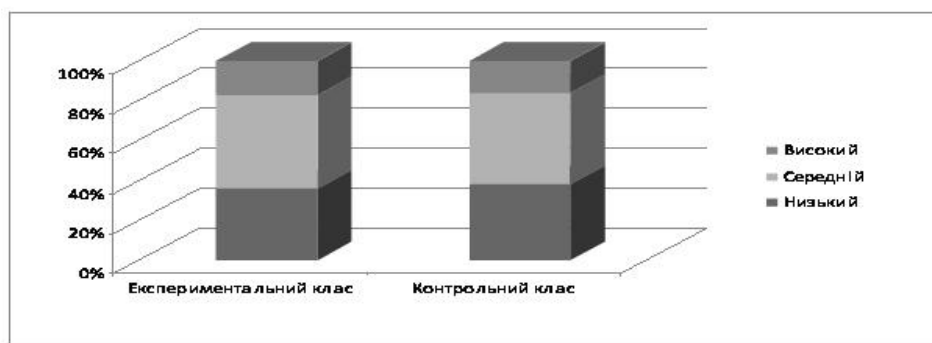


Рис. 1 Рівні пізнавальних інтересів учнів 5 класів (констатувальний експеримент)

З діаграм видно, що більшість учнів контрольного та експериментального класів знаходяться на середньому рівні пізнавального інтересу, який полягає у зацікавленості дослідженнями, екскурсіями, цікавими розповідями вчителя.

Тому є чітка потреба у підвищенні рівня пізнавального інтересу учнів до курсу природознавства у 5 класі.

Відповідно до результатів констатувального експерименту нами були обґрунтовані завдання формування експерименту, згідно з якими створено комплекс уроків відповідно до шкільної програми з розділу «Тіла і речовини навколо нас». Даний розділ включав 8 тем, до яких розроблено 5 планів конспектів уроків з використанням дидактичних ігор (табл. 1).

Таблиця 1

Тематичні уроки природознавства у 5 класі з використанням дидактичних ігор

Тема уроку за програмою	Назва
Тіла навколо нас. Характеристика тіл	Ранок у лісі та вдома.
Речовини. Фізичні властивості	Малюнок в горах.
Атоми і хімічні елементи. Молекули. Рух молекул. Дифузія.	Сніговик. У пошуках відповіді.
Різноманітність речовин. Поняття про прості та складні, неорганічні та органічні речовини.	Подорож до світу речовин.
Чисті речовини та суміші.	Неможлива рівність.

Після упровадження комплексу розроблених уроків нами проведено підсумковий експеримент, у ході якого здійснено повторне анкетування учнів контрольного та експериментального класів (рис. 2). Також проведено контрольні зрізи знань учнів 5 класу.

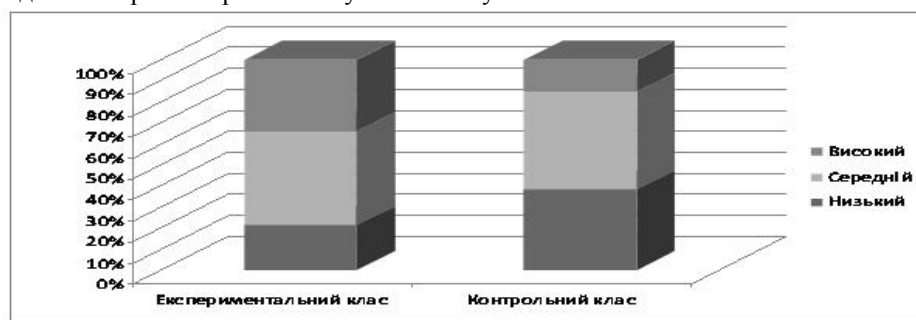


Рис. 2 Рівні пізнавальних інтересів учнів 5 класу (формуванняльний експеримент)

Діаграми показують що рівень пізнавального інтересу учнів експериментального класу дещо підвищився, а контрольного – залишився приблизно на тому самому рівні. Збільшилися показники високого рівня пізнавального інтересу: високий рівень пізнавального інтересу збільшився на 24%. Відповідно показники середнього рівня зменшилися: 8 %. Також зменшилися показники і низького рівня: 16 %. Це виявилось у більшій зацікавленості учнями матеріалу з природознавства; активності учнів на уроках; бажанні виконувати певні дослідження тощо.

Одержані дані свідчать, що використання дидактичних ігор на уроках природознавства в 5 класі забезпечило підвищення пізнавального інтересу до природничих наук, сприяло ефективному засвоєнню знань.

Уважаємо, що дидактичні ігри у подальшому можуть використовуватися на уроках природознавства та на інших уроках як ефективний засіб підвищення пізнавального інтересу учнів 5

класу.

### Література

1. Живанова В.А. Прийоми стимулювання пізнавального інтересу студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / В.А. Живанова // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2012.- № 1. - С 94-97. - Режим доступу до журналу: <http://novyn.kpi.ua/2012-1/04-psy-Zhyvanova.pdf>
2. Жмака Л.В. Розвиток пізнавального інтересу учнів на уроках біології / Л.В.Жмака // Біологія. – Харків, 2005- № 10.
3. Мартинова Л.П. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках біології та в позаурочний час / Л.П. Мартинова // Біологія. - Харків,2007.- №27.
4. Тимченко Е.А. Дидактическая игра как одно из условий развития творческого потенциала учащихся на уроках биологии [Електронний ресурс] / Е.А. Тимченко // SWorld. – Режим доступу до журналу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-411/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-411/11210-411-0544>

## МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ 9 КЛАСУ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ТА ФОРМ РОБОТИ З УЧНЯМИ

*Т.Є. Буяло, К.В. Бойко  
Київ, Україна*

Сучасний етап розвитку нашої держави, інтеграція України в Європейське і світове товариство потребують створення такої системи освіти, яка б найповніше сприяла самореалізації особистості кожної дитини, формування у неї загальнонавчальних і предметних компетенцій, духовному розвитку школяра. Сучасна освіта визначається як стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього. У реалізації цієї системи важлива роль відводиться вчителю, який формує інтелектуальний потенціал гуманного суспільства [1, с.15].

Аналіз різноманітних технологій, методик, методів і форм навчання, що використовуються сьогодні у практичній діяльності учителів біології, показує, що великими можливостями для формування і розвитку компетенцій учня мають саме інтерактивні прийоми, методи, форми і технології.

Термін “інтерактивний” прийшов до нас з англійської і має значення “взаємодіючий”. Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб’єкти навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв’язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання [2, с. 133].

Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо.

Нагромаджений уже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу. Вони дають змогу учням: полегшити процес засвоєння знань;аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; моделювати різні соціальні ситуації і збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації; слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу; вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв’язувати, шукати компроміси;знаходити спільне розв’язання проблем, розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт [5, с. 18].

Під час впровадження інтерактивних прийомів, методів і форм навчання в уроки біології змінюється, насамперед, ставлення дітей до предмета, приводиться в дію основний закон засвоєння знань: сприйняття – осмислення – запам’ятовування – практичне застосування [6, с. 58].

Змінюється роль вчителя, з транслятора готових ідей він перетворюється у помічника, який прагне допомагати учню у подоланні перешкод, що з’являються у процесі здобування знань. Завдання вчителя навчити учня думати самостійно і використовувати отримані знання для вирішення різноманітних проблем; розвивати творче мислення учнів, навчити їх гнучко адаптуватися до змінюючі життєвих ситуацій [3, с. 30].

Розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Льїна, С. Лисенкової та інших), теорії розвивального навчання.